

Şerife Ağarı, Esrâr-ı Garîbe, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2020. (Tanıtma Yazısı)*

Abdullah Tahir ÖZDEMİR **

Tarih boyunca Türk milletinin cemiyet yapısını şekillendirmiş unsurlara göz gezdirildiğinde karşımıza en mühim tesir icra edici olarak din ve onun bir yorumu olan tasavvuf çıkmaktadır. Tasavvuf, sahip olduğu bu kuvvetle sosyal hayatta insanları yönlendirdiği gibi aynı zamanda sanata ve edebiyata da tesir etmiştir. Anadolu’da Yunus Emre gibi büyük mutasavvıflardan başlayarak bu etkinin yansımalarına ve yönlendirmelerine bilhassa edebî verimlerde çokça rastlanmaktadır. Bu tarz eserlerde tasavvufî unsurlar, bazen estetik öğeler olarak yer almışlarsa da çoğu zaman halkı irşat etme maksadının ve didaktik bir üslubun taşıyıcısı olmuşlardır. Cemâl-i Halvetî de bu ‘yol’a intisap etmiş ve Anadolu’nun dini yapısını irşat ile şekillendirmiş ehemmiyetli kanaat önderlerindedir. Söz konusu irşadı hem tarikat usulüyle hem de telif ettiği eserleriyle gerçekleştirmiş ve Arapça kaleme aldığı ilmi eserlerin yanı sıra Türkçe olarak tasavvufî yolu anlattığı manzum eserler de ortaya koymuştur. Cemâl-i Halvetî’nin bu minvaldeki manzum yapıtlarından birisi, Esrâr-ı Garîbe başlığı ve “İnceleme-Metin-Günümüz Türkçesine Çeviri-Tıpkıbasım” alt başlığı ile ilki 2019’da, gözden geçirilmiş ikincisi ise 2020’de olmak üzere toplamda iki defa Kitabevi Yayınları tarafından neşredilmiştir. Kitabevi Yayınları sosyal bilimler sahasında kaliteli yayınlar yapan ve yazarlarının ekseriyeti akademisyenlerden oluşan bir yayınevdir. Esrâr-ı Garîbe de söz konusu yayınevinin kültüre ve sosyal bilimlere hizmeti maksat edinerek gerçekleştirdiği şuurulu neşirlerinden birisidir. Ayrıca

---

* Bu makale 06.09.2022 tarihinde dergimize gönderilmiş; 19.09.2022 tarihinde değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir.

Makaleye atıf şekli; Abdullah Tahir Özdemir, Şerife Ağarı-Esrâr-ı Garîbe, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2020 (Tanıtma Yazısı), *Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi*, Cilt/Sayı: 2-2 (2022), Karabük 2022, s. 175-178.

ISSN 2791-9900/e-ISSN 2822-2253, DOI: 10.7596/abbad.31122021.008

** Arş. Gör., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, tahirozdemir@karabuk.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-7063-3845.

daha önce kullanılmamış nüshalardan birisini ortaya çıkartmış olması da söz konusu çalışmanın ehemmiyetini daha da arttırmaktadır. Gerçi Cemâl-i Halvetî ve eserleri hakkında yayımlanmış başka çalışmalar da yok değildir. Pek çok araştırmacının, bilhassa da Leylâ Alptekin Sarioğlu'nun ve Mehmed Serhan Tayşi'nin hem Cemâl-i Halvetî'nin hayatını, sosyal ve dini kimliğini tetkik eden hem de bazı eserlerinin neşirlerini ihtiva eden çalışmaları mevcuttur. Ancak elde bulunmadığından yakın zamanlara kadar Esrâr-ı Garîbe adlı eser hakkında hiç çalışma yapılmamıştır. Sadece Sevda Önal Kılıç'ın, muhtemelen diğerine ulaşamadığı için, yalnızca Kastamonu nüshasını kullanarak yayımladığı ve Esrâr-ı Garîbe'nin metnini ihtiva eden bir çalışması mevcuttur. Ağarı'nın neşri ise Kastamonu nüshasının yanı sıra Marmara Üniversitesi Kütüphanesi nüshasını kullanması, metnin dil içi çevirisine yer vermesi gibi hususiyetleri sayesinde söz konusu eserden farklılaşmaktadır.

Çalışmanın ilk kısmında Cemâl-i Halvetî'ye ve onun söz konusu eserine dair biyografik ve teknik bazı bilgiler verilmektedir. Akabinde Esrâr-ı Garîbe'nin transkribe metnini, günümüz Türkçesine çevirisini ve tıpkıbasımını da içeren kısımlar gelmektedir. Bu taraflarıyla mevzubahis çalışmanın daha teknik bir mahiyette olduğu ve umumî bir okuyucu kitlesinden çok tasavvufa ve klasik edebîyata karşı akademik ilgileri olan daha sınırlı bir okuyucu grubuna hitap ettiği söylenebilir. Ancak çalışmanın ihtiva ettiği günümüz Türkçesine çevirisi bu dar kitleyi nispeten genişletmekte ve söz konusu mesneviyi kadim irfandan faydalanmak isteyen herkesin hizmetine sunmaktadır.

Mevzubahis çalışmanın içerdiği bölümlere daha teferruatlı bakılacak olursa eserin “Giriş” kısmı da dâhil olmak üzere toplam üç bölümden oluştuğu görülmektedir. Giriş kısmı Cemâl-i Halvetî başlığına sahiptir ve onun hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilen bir bölümdür. Burada bilhassa Cemâl-i Halvetî'nin en çok eser veren mutasavvıflardan olduğuna, bazı kimselerce zamanın Muhyiddîn-i Arabî'si addedildiğine ve ölümünün İslam coğrafyasında büyük bir acı uyandırdığına dair söylenenler dikkat çekmektedir. Zira bu bilgiler eldeki eserin neden mühim olduğuna dair okuyucuya izahat da vermiş olmaktadır.

Giriş kısmından sonra “Birinci Bölüm”e geçilmektedir. Bu bölümün başında eser kısaca tanıtılmakta ve söz konusu nüshanın nihayetindeki beyitte geçen “tamâm oldı bu esrâr-ı garîbe” mısraından hareketle eldeki nüshanın kayıp olan Câmîatü'l-Esrâr ve'l-Garâib olduğu şeklinde kanaat belirtilmektedir. Akabinde ise Esrâr-ı Garîbe'nin şekli hususiyetleri ve muhtevası hakkında bilgi verilmektedir. Burada vezin, kafiye ve redif gibi şekil hususiyetlerine değinilirken bilhassa aruzun gerektirdiği biçimde imlada nasıl tasarrufta bulunulduğuna dair resimler vasıtasıyla okuyucuya bir fikir verilmektedir. Ayrıca vezinden kaynaklı daha standart tasarruflara (vasl, imale, zihaf vb.) değinilmekte

ve bunlara eserden bazı somut örnekler verilmektedir. Sonrasında ise “Dil ve Üslup” şeklindeki bir başka alt başlığa geçilmektedir. Burada ise bilhassa Cem Dilçin tarafından çokça vurgulanmış olan ve Esrâr-ı Garîbe’de de yer alan simetri ve paralelizmin yanı sıra diğer başka üslup hususiyetlerinin somut örneklerine yer verilmektedir. Bu bölümde mevcut olup en çok dikkat çeken kısım ise söz konusu eserin Cemâl-i Halvetî’ye ait olduğunun ispatı için verilen bir tablodur. Bu tabloda Esrâr-ı Garîbe’deki bazı beyitler ile Cemâl-i Halvetî’nin diğer mesnevilerinde yer alan benzer beyitler karşılıklı olarak konmuş ve bunların son derece benzer bir üslupla yazıldığı gösterilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölüm ise “Metin” başlığını taşımakta ve beş farklı alt başlığa ayrılmaktadır. İlk alt başlık “Nüsha Tavsifi” adına sahiptir ve bu başlık altında söz konusu çalışma hazırlanırken faydalanılan Kastamonu ve Marmara Üniversite Kütüphanesi nüshalarının tavsifi yapılmaktadır. Bu tavsif esnasında nüshaların hangi kütüphanelerde yer aldığı, boyutları, hangi yazı türüyle yazıldığı, kâğıt türü, cilt bilgileri, vakıf kaydı içerip içermediği, müstensih isimleri, istinsah tarihleri ve baş ve sonda yer alan beyitleri hakkında bilgi verilmektedir. Nihayetinde ise bu iki nüshanın karşılıklı okunduğu ve varyantlardan en uygun olanlarının tercih edilerek asıl metne ulaşılmaya çalışıldığı ifade edilmektedir. “İmla Özellikleri” adını taşıyan ikinci alt başlıkta transkripsiyon esnasında hangi imla hususiyetlerine uyulduğuna değinilmekte, “Metnin Kuruluşunda İzlenen Yol” adlı üçüncü alt başlıkta ise daha ziyade şekil hususiyetleri ve kullanılan noktalama işaretleri hakkında malumat verilmektedir. Dördüncü alt başlık “Transkripsiyon Alfabeti” adını taşımakta ve başlıkta da ifade edildiği gibi çalışma boyunca kullanılacak transkripsiyon alfabesinin bir listesini ihtiva etmektedir. Beşinci ve son alt başlık ise “Metin ve Günümüz Türkçesine Çeviri” adını haizdir ve eserin transkribe metnini muhtevidir. Bu başlık altında orijinal metin sol tarafta yer alırken günümüz Türkçesine çeviri ise sağ tarafta yer almaktadır ve bu durum okuyucuya iki metni aynı anda ve zahmetsiz şekilde karşılaştırabilmek için fırsat vermektedir. Herhangi bir bölüm numaralandırmasına sahip olmayan “Kaynaklar” ve “Tıpkı Basım” adlarını taşıyan son iki bölümde ise çalışmanın kaynakçası ve Esrâr-ı Garîbe’nin eski yazılı orijinal metni yer almaktadır. Bu “Tıpkı Basım” bölümünün söz konusu çalışmada yer alması bilhassa eski yazıyı okuma noktasında kendini geliştirmek isteyenlerin işini son derece kolaylaştıracak bir unsurdur. Zira okuyucunun hem Latin hem de Arap alfabeli metinleri beraberce görmesine fırsat vermektedir.

Mevzubahis eser, daha önce okunmamış bir nüshayı açığa çıkartması ve nüshalardaki bu metnin kaynaklarda adı geçen ancak elde olmayan Câmîatü’l-Esrâr ve’l-Garâib’e ait olduğu şeklindeki yeni bir tespiti barındırması bakımından son derece ehemmiyetlidir. Diğer taraftan söz konusu çalışma, her ne kadar daha ziyade akademik birtakım ilgileri ve birikimleri olan bir kitleye hitap ediyor gibi

---

görünse de tasavvufun akademik olandan çok manevî ve zevkli tarafına meraklı olanların da alakasını celp edebilecek bir niteliktedir. Zira hem hiçbir zaman eskimeyecek olan tasavvufî irfanı hem de modern okuyucunun işini kolaylaştıracak bir çeviriyi ihtiva etmektedir. Sahip olduğu bütün bu hususiyetleri itibarıyla bakıldığında söz konusu çalışmanın hem bilimsel hem de kültürel açılardan mühim olduğu ve klasik edebiyat sahasına katkı sağlayacağı söylenebilir.